

DEN SOVJETRYSKA FÖRFATTNINGEN

I flertalet moderna diktaturer kan den makt-koncentration hos ett parti eller en person, som i realiteten föreligger, icke utläsas ur författningstexten. En rad metoder och organ, som av gammalt betraktas som karakteristiska för demokratin, återfinnas även i diktaturen. Val och folkomröstningar hållas, och rösträtten är lika utsträckt som i stater med verklig folkstyrelse. Det för diktaturen väsentliga, undertryckandet av de medborgerliga friheterna och förbudet mot all politisk verksamhet utanför det härskande partiet, framgår ofta icke alls, eller endast antydningssvis, av författningsbestämmelserna; man måste gå till skilda lagar och förordningar och framför allt till regimens verkningssätt i praktiken för att fastställa, hur det på dessa punkter faktiskt förhåller sig.

Det sagda gäller även, och gäller numera i särskilt hög grad, den kommunistiska diktaturen. Redan enligt de ursprungliga kommunistiska författningarna, den ryska av år 1918 och de socialistiska sovjetrepublikernas förbunds av år 1923, var, formellt sett, ett i huvudsak demokratiskt system härskande. Den på två kamrar fördelade församling, som närmast motsvarade vår riksdag, valdes indirekt av folket, och de organ, som handhade regeringsmakten, framgingo likaledes ytterst ur folkval. Några moment funnos dock, som stodo i öppen motsättning till en demokratisk ordning. Sålunda var röstavgivningen öppen, vilket gjorde det möjligt för det styrande partiet att utöva detaljkontroll över de röstande; i demokratin anses allmänt den hemliga röstningen vid folkval nödvändig för att förekomma påtryckning och repressalier mot politiskt misshagliga. Vidare voro valen till de högsta representativa organen indirekta, i ända till 7 å 8 etapper, och för mandatfördelningen gällde bestämmelser, som i hög grad gynnade städerna, där kommunismen hade sina starkaste fästen, på landsbygdens bekostnad. Slutligen voro vissa grupper av medborgare — företagare, affärsmän, munkar o. s. v. — uteslutna från rösträtt. Dessa grupper voro emellertid från början mycket små och blevo, i och med socialiseringsverksamhetens fortskridande, allt mindre. Rätt att rösta uppnåddes redan vid aderton års ålder, och de uteslutna kategorierna torde ej ha uppgått till mer än fyra eller fem procent av befolkningen över denna ålder.

I den ryska debatten, och icke minst i den kommunistiska propagandan i utlandet, erkändes gärna detta skede, att proletariats diktatur krävde dylika rösträttsbegränsningar; borgarklassen måste hållas borta från politiskt inflytande. Man kan till och med påstå, att kommunisterna med förkärlek framhävde begränsningarna i fråga såsom något speciellt för Sovjetunionen. Ty dessa begränsningar voro lätta att försvara: de gällde blott ett litet fåtal, och den ryska regimen kunde därför betecknas som den överväldigande majoritetens diktatur över en försvinnande liten minoritet. Då det talades om den ryska diktaturen, lätsades man ofta, som om det centrala i denna voro uteslutandet av några procent av folket från rösträtt, och man erinrade om, att i borgerliga

stater av demokratisk typ rösträtten icke sålän var långt mera begränsad. Det väsentliga i den ryska diktaturen var i själva verket, förr såsom nu, det kommunistiska partiets och dess ledares genom hela statsapparaten säkrade maktställning.

Det sagda är nödvändigt för förståendet av den betydelse, man på kommunistiskt håll tillmätte den nya författningen av år 1936. Denna tillkom efter 1934 års omläggning av den kommunistiska taktiken, varmed följde inträde i Nationernas förbund, folkfrontspolitik i skilda stater samt närmande mellan Sovjetunionen och västmakterna. I denna situation var det av värde att ställa det ryska statsskicket i så demokratisk dager som möjligt och detta var det uppenbara syftet med utarbetandet av en ny författning.

Statsskicket allmänna organisatoriska uppbyggnad är icke av större intresse. De socialistiska sovjetrepublikernas union består av elva delstater, av vilkas folkmängd den ryska republiken omfattar ungefär två tredjedelar. Makten är i så hög grad samlad i förbundsstaten, att det federativa draget blir av ringa intresse. Sålunda höra till förbundsstaten icke blott utrikespolitik, försvar, handel och kom-

Av

Herbert Tingsten

munikationer utan även i huvudsak regleringen av näringslivet, privaträtten och straffrätten, socialpolitik och uppfostringsfrågor. Förbundets representation är uppbyggd efter det amerikanska mönster, som följts i så många förbundsstater. I den ena kammaren är folkmängden avgörande för mandatfördelningen; en representant kommer på 300.000 inneväna-re. I den andra kammaren sitta tjugofem representanter för varje stat; här till komma en del representanter för områden inom staterna med viss självstyrelse. Denna representation har i princip den lagstiftande makten, ehuru överlåtelser till de verkställande organen av särskilda rättsområden kunna ske. Den egentliga regeringsmakten utövas dels av ett presidium, som väljes av representationen och närmast motsvarar statschefen i andra länder, dels folkkommisariernas råd, som likaså väljes av representationen och som har ungefär samma uppgifter som en ministär i en demokratisk stat. Men kan måhända säga, att ordföranden i presidiet har samma ställning som presidenten i en parlamentarisk republik, medan ordföranden i folkkommisariernas råd kan jämföras med en premiärminister.

Det främst nya i författningen, som i propagandan givits utomordentlig betydelse, är emellertid, att valen till representationen äga en formellt alltigenom demokratisk karaktär. Valen äro direkta och röstavgivningen hemlig, någon åtskillnad i inflytande mellan stad och land förekommer icke såsom tidigare, röstberättigade äro — med fullständigt oviktiga un-

dantag — alla medborgare, som uppnått aderton års ålder. Genom dessa ändringar har försäkrades i diskussionen kring författningsförslaget, Sovjetunionen blivit en alltigenom demokratisk stat.

I författningen ingår även en s. k. rättighetsförklaring, som till stora delar är av samma innehåll, som man är van vid att finna i moderna demokratiska statsskick. Här talas om likställighet mellan könen och mellan olika raser, om yttrandefrihet, tryckfrihet, församlings- och föreningsfrihet "i överensstämmelse med de arbetandes intressen".

Endast på några punkter i författningen skymtar det centrala faktum, att makten är koncentrerad hos det kommunistiska partiet. Sålunda säges i den bestämmelse (art. 126), som behandlar föreningsfrihet: "De mest aktiva och målmedvetna medborgarna ur arbetarklassens led och från andra arbetande skikt sammansluta sig i Sovjetunionens kommunistiska parti, som är de arbetandes förtrupp i deras kamp för det socialistiska systemets be-fästande och utveckling och bildar den ledande kärnan av de arbetandes alla organisationer, både samhälleliga och statliga." Än viktigare är en annan bestämmelse (art. 141) enligt vilken kandidater vid valen kunna uppställas blott av "kommunistiska partiorganisationer, fackföreningar, kooperativa organisationer, ungdomsorganisationer och kulturella föreningar". Något fritt partisystem får alltså ej finnas. Kandidater få uppställas endast av det kommunistiska partiet och av vissa organisationer, som helst kontrolleras av detta. Man får med andra ord blott rösta på av de härskande godkända personer. Stalin motiverade vid författningens antagande detta därmed, att eftersom några klasser ej funnes i Sovjetunionen, kunde där ej heller finnas några partier!

Diktaturens innebörd framgår främst av andra bestämmelser och av det praktiska handlandet. Personer, som driva kontrarevolutionär propaganda, d. v. s. opponera mot den av partiet dirigerade statens politik, hemfalla till straff, vilkas hårdhet är väl känd. På dessa och andra punkter är den kommunistiska diktaturen utomordentligt lik den tyska och italienska. Den demokratiska förklädnaden är emellertid något mindre genomskinlig i Sovjetunionen, och detta har sannolikt varit av visst värde i den internationella propagandan.